

Helsinki 31.8.2012

Opetus- ja kulttuuriministeriö
copyright@minedu.fi

1

Viite: Kommentointipyyntö 20.6.2012

Lausunto Tekijänoikeuspolitiikka 2012 –keskustelumuistio

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto tekijänoikeuspolitiikkaa koskevasta keskustelumuistiosta.

Tuomme tässä lausunnossamme esille ne tekijänoikeuteen liittyvät asiat, jotka näemme radiotoimialan kannalta tärkeimmiksi. Tekijänoikeuspolitiikka 2012 -keskustelumuistion kysymyksenasettelu on laaja, emmekä näe tarkoituksenmukaisena nostaa tässä esille kaikkia kokonaisuuteen liittyviä yksityiskohtia. Varaamme kuitenkin mahdollisuuden kommentoida muitakin prosessin aikana esiin nostettuja kysymyksiä yksityiskohtaisemmin valmistelun edetessä. Annamme mielellämme aktiivisen panoksemme jatkotyöskentelyyn.

Pääviestit

1. MONIKANAVAJAKELU

Radion tulevaisuus on monikanavainen. Suomalaisen radiotarjonnan monipuolisuus sekä kuulijoiden mahdollisuudet vastaanottaa ohjelmasisältöjä eri tavoin tulee turvata. Nykytilanne, jossa radioyhtiö joutuu käytännössä hankkimaan oikeudet erikseen kutakin jakelukanavaa varten, on kestävä.

Esitämme, että tekijänoikeuslakiin lisätään pakottava tulkintasäännös, jonka mukaan lähettäjäyrittäjä saa lähettää alkuperäisen lähetyksen ohjelmasisällön yleisön saataviin samanaikaisesti ja muuttumattomana samalla vastaanottoalueella myös muita jakelukanavia pitkin. Yhdestä lähetyksokonnaisuudesta kuuluu maksaa vain yksi korvaus.

2. OIKEUKSIEN SOPIMISEN EDISTÄMINEN

Tekijänoikeuspolitiikka 2012 -muistiossa tulee huomioida kaikki arvoverkon toimijat yhdenvertaisesti.

Tekijänoikeussopimusten tulkinnassa tulee siirtyä nykyaikaan soveltumattomasta tulkintakäytännöstä kohti yleisten sopimusoikeuden tulkintaperiaatteiden soveltamista. Vain yhden sopijapuolen asemaa korostavasta käytännöstä tulee luopua. Sopimuksen kohtuullistamisesta ei tule säätää erikseen tekijänoikeussopimusten osalta.

3. RIIDANRATKAISUMENETELMÄT

Sopimustoiminnan edistämiseksi esitämme, että tuomioistuinkäsittelyn rinnalle luodaan toimivia ja luotettavia vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä.

Tietoisuus siitä, että mahdollinen sopimuserimielisyys voidaan tehokkaasti ratkaista ulkopuolisen riidanratkaisuelimen toimesta sitovasti tai suositusluontoisesti edistää sopimustoimintaa. Tuomioistuinkäsittelyn korkea laatu ja nopeus ovat keskeisessä asemassa, mutta tämän rinnalle tarvitaan kevyempiä ja kustannustehokkaampia menettelyjä.

Radiotoimiala ja tekijänoikeudet

Suomen radiotoimialaa voidaan perustellusti kuvata joko hyvin pieneksi tai suureksi riippuen siitä, miltä kannalta asiaa katsomme. Toiselta puolen radio on valtamedia, jota kuuntelee viikoittain 95 % suomalaisista. Tämä kertoo radion tärkeydestä ja suuruudesta. Suomalaiset viettävät radion parissa enemmän aikaa kuin minkään muun median.¹ Päivittäin radiota kuuntelee 3,7 miljoonaa suomalaista keskimäärin reilu kolme tuntia.

Radiotoimialan vahvuus kuuntelijalle on radioasemien ja radiosisältöjen runsas lukumäärä. Suomalainen radio tarjoaa jokaiselle jotakin. Sen vahvuus on monipuolisuus, erilaisten kanavien ja ohjelmasisältöjen laaja kirjo. Voimassa olevaksi toimilupakaudeksi on myönnetty 66 yksityistä radiotoimilupaa. Suomen kokoisessa maassa Yleisradion kanavat mukaan luettuna jokaista 75.000 asukasta kohden on tarjolla yksi FM-verkossa toimiva radiokanava.

Radiotoimiala työllistää vakituisesti noin 500 henkilöä ja kouluttaa jatkuvasti uusia mediaosaajia. Toimialan kokonaisliikevaihto vuonna 2011 oli 57,2 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 75 prosenttia kertyi valtakunnallisesta mainosmyynnistä ja loput 25 prosenttia paikallisesta. Kuvaavaa on, että vielä vuonna 2000 liikevaihto jakautui tasan valtakunnallisen ja paikallisen radiotoiminnan välillä.²

Toimialan kulurakenne on korkea. Merkittävä osa kustannuksista kertyy tekijänoikeuskorvauksista. Suomalaiset yksityiset radioyhtiöt maksavat keskimäärin 15 prosenttia liikevaihdostaan tekijänoikeuskorvauksina. Association of European radios'n tekemän selvityksen mukaan yksityiset radioyhtiöt maksavat Euroopassa tekijänoikeuskorvauksia keskimäärin 8,5 prosenttia liikevaihdosta, minkä lisäksi maiden sopimuskäytännössä on eroja muun muassa simulcasting-lähetysistä maksettavien korvausten osalta.³

Radioyrietykset ovat sekä oikeuden haltijoita että käyttäjiä. Radioyrietykset osallistuvat sisältöjen luomiseen, sisältöjen arvon lisäämiseen ja sisältöjen välittämiseen yleisön saataville. Radio on tekijöille merkittävä työllistäjä sekä lisäarvon tuoja. Radio valikoi, koostaa ja nostaa esiin kiinnostavia teoksia ja tekijöitä sekä saattaa ne suuren yleisön saataville ja tietoisuuteen. Radioyrietykset kantavat taloudellisen riskin aineiston hyödyntämisestä ja niillä on myös oikeudellinen vastuu sisällöstä. Keskustelumuietiossa on

¹ Finnpanel Oy. Kansallinen radiotutkimus. Otannassa ovat mukana yli 9-vuotiaat suomalaiset.

² Radiomedia ry. Jäsenyhtiöiltä kerätyt liikevaihtotiedot 2000–2011.

³ Association of European radios (AER). Kysely tutkimus 2011–2012. Mukana selvityksessä on 17 Euroopan valtiota.

kuvattu tekijäoikeudellisen sisällön arvomuodostusprosesseja. Näissä prosesseissa radioyrittäjillä on erittäin merkittävä rooli.

Erityisesti musiikin saralla radio nostaa esiin uutta musiikkia, uusia tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja teoksia. Yksityinen radio markkinoi jatkuvasti kotimaisia artisteja lukuisin eri keinoin. Musiikki on edelleen tärkeä osa radiosisältöä sekä radiokanavia profiloiva tekijä, mutta musiikin rinnalle ovat viime aikoina nousseet yhä voimakkaammin radiopersonien ja asiasisältöjen merkitys. Radiokanavan valintaan vaikuttaa enenemissä määrin myös muu ohjelmasisältö musiikkityylin lisäksi.

Radion tulevaisuus perustuu monikanavajakeluun

Radiotoiminta perustuu jo nykyisellään monikanavajakeluun. Tulevaisuudessa kehitys tulee vielä entisestään vahvistamaan monikanavajakelun merkitystä radiotoimialalle. Valtaosa suomalaisista FM-radiolähetyksistä lähetetään samanaikaisesti simulcasting-lähetysinä internetin kautta. Tällä hetkellä kaikista yli 9-vuotiaista suomalaisista radiota kuuntelee internetin kautta viikoittain 10 %. Suurinta internet-kuuntelu on 15–24-vuotiaiden keskuudessa, joista 22 % kuuntelee viikoittain radiota internetin kautta.⁴ Mobiilikuuntelu on jonkin verran vähäisempää internetkuunteluun verrattuna. Se on vuosina 2007–2011 pysynyt samoissa lukemissa: viikoittain radiota kuuntelee matkapuhelimella 7 % yli 9-vuotiaista suomalaisista. Samaan aikaan radio on kuitenkin yleistynyt matkapuhelinten varusteena. Vuonna 2011 64 % ilmoitti kännykässään olevan radiokuuntelumahdollisuus.⁵

Eri jakeluteitä pitkin samanaikaisesti ja muuttumattomana lähetettävä ohjelmisto muodostaa teknisistä ratkaisuista riippumatta yhden tuotteen. Kyseessä on yhden ja saman ohjelmasisällön lähettäminen ja vastaanottaminen. Kuulijalle ei ole merkitystä sillä, mikä tekninen ratkaisu mahdollistaa hänen radiokuuntelunsa. Hänelle merkitystä on sillä, että hän pystyy kuuntelemaan radiota helposti ja häiriöttömästi. Kuulijalle kyseessä on yksi radiokanava ja yksi ohjelmasisältö, jota hän voi kuunnella esimerkiksi pöytäradiollaan, autossaan, matkapuhelimellaan tai tietokoneellaan. Tyypillisesti sama henkilö kuuntelee radiota eri jakelukanavia hyödyntäen riippuen kulloisestakin tilanteesta, ajasta ja paikasta. Kuulija valitsee radiokuuntelutavan sen mukaan, mikä laite kulloinkin on käytettävissä ja tilanteeseen soveltuvin.

Jotta radio kykenee palvelemaan suomalaisia, radiokuuntelu tulee mahdollistaa niillä laitteilla, joita suomalaisesta kodista löytyy ja joita suomalainen kuljettaa mukanaan.

⁴ Finnpanel Oy. Kansallinen Radiotutkimus. Internetkuuntelu marraskuussa 2011.

⁵ Finnpanel Oy. Kansallinen Radiotutkimus. Marraskuu 2011.

Monikanavajakeluun liittyvistä oikeuksista sopiminen on kuitenkin osoittautunut haastavaksi. Neuvottelut monikanavajakeluun liittyvistä kysymyksistä ovat jatkuneet vuosia.

Yhden lähetyksen lähettäminen samanaikaisesti saman lähettäjäyhtiön toimesta samalle vastaanottajajoukolle useammassa kanavassa on yksi ja sama tuote. Lähetyksen jakamisen useaa jakelukanavaa pitkin tulisi kuulua nykyisten sopimusten piiriin. Nykytilanne, jossa radioyhtiön tulee hankkia oikeudet erikseen kutakin jakelukanavaa varten, on kestävä. Käytännössä radioyhtiö joutuu hankkimaan oikeudet yhdelle ja samalle ohjelmälähetykselle useita kertoja. Vielä astetta ongelmallisemmaksi tilanteen tekee kysymys maksettavasta korvauksesta. Yhdestä ohjelmasisällöstä tulisi maksaa vain yksi korvaus.

Tilanne on kestävä, kun yksinoikeuksien omistajat ja monopoliasemassa toimivat tekijänoikeusjärjestöt voivat voimassa olevan lain mahdollistamalla tavalla estää tai jarruttaa monikanavajakelua. Nykykäytäntö jarruttaa tietoyhteiskuntakehitystä ja uusien teknisten jakelutapojen käyttöönottoa. Voimassaoleva tekijänoikeuslaki ei tue tarkoituksenmukaista sopimista tekijän- ja lähioikeuksista monikanavaisessa jakeluympäristössä.

Jos tilannetta ei kyetä ratkaisemaan, uhkana on myös ohjelmatarjonnan kaventuminen, kun pienet radioyrittäjät eivät pysty ottamaan käyttöön uusia jakeluteitä yhä kohoavien kustannusten vuoksi. Parhaillaan valmisteilla olevan Sähköisen median viestintäpoliittisen ohjelman päätavoitteeksi on asetettu monipuolisen radiotarjonnan turvaaminen, mikä tulee huomioida myös tekijänoikeuspoliittisia linjauksia tehtäessä. Tekijänoikeuspolitiikkaa ei tule käsitellä irrallisena osa-alueena, vaan kiinteänä osana muuta säännösympäristöä.

Näkemyksemme mukaan ainoa vaihtoehto tilanteen ratkaisemiseksi on lain selventäminen. Suomalaisen radiotarjonnan monipuolisuus sekä kuulijoiden mahdollisuudet vastaanottaa ohjelmasisältöjä tulee turvata lainsäädäntömuutoksella.

Esitämme pakottavan tulkintasäännöksen lisäämistä tekijänoikeuslakiin. Tämän mukaan lähettäjäyhtiö saisi saattaa alkuperäisen lähetyksen ohjelmasisällön yleisön saataviin samanaikaisesti ja muuttumattomana samalla vastaanottoalueella myös muita jakelukanavia pitkin. Saman lähettäjäyhtiön saman ohjelmiston samanaikainen lähettäminen samalla vastaanottoalueella on katsottava yhdeksi lähetykskokonaisuudeksi, josta kuuluu maksaa vain yksi korvaus.

Pakottava tulkintasäännös edesauttaa sananvapauden toteutumista. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus paitsi ilmaista ja julkistaa myös vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä.

Oikeuksien sopimisen edistäminen

Pidämme olennaisen tärkeänä lähtökohtana kaikkien arvoverkon eri osapuolien yhdenvertaista huomioimista tekijänoikeuspoliittisia linjauksia luotaessa. Nyt käsillä olevassa keskustelumistiössä tuodaan useaan otteeseen esille heikomman osapuolen suoja, jolla lähtökohtaisesti viitataan yksioikoisesti vain tekijään. Heikomman osapuolen suoja tulee nähdä monitahoisempana kysymyksenä. Osapuolten roolit eivät ole staattisia, vaan vaihtelevat eri tilanteissa. Tekijänoikeuksilla on tärkeä merkitys kaikille arvoverkon osapuolille. Huomioimalla selkeämmin koko arvoverkko voidaan parhaiten varmistaa monipuolisen aineiston tarjonta loppukäyttäjille, kaikille kansalaisille. Tekijänoikeuspolitiikka 2012 -mistiössä tulee kiinnittää huomiota kokonaisuuteen ja kaikkiin arvoverkon toimijoihin yhdenvertaisesti.

Tekijänoikeussopimusten tulkinnassa tulee siirtyä nykyaikaan soveltumattomasta tulkintakäytännöstä kohti yleisten sopimusoikeuden tulkintaperiaatteiden soveltamista. Vain yhden sopijapuolen asemaa korostavasta käytännöstä tulee luopua.⁶ Myös tekijänoikeussopimusten kohdalla tulee kyetä tilannekohtaiseen arviointiin ilman ennakko-olettamuksia.

Sopimukset sitovat osapuolia *pacta sunt servanda* -periaatteen mukaisesti. Kynnys sopimuksen muuttamiseen jälkikäteen tulee pitää korkealla. Jälkikäteiset muutokset edellyttävät painavia perusteita. Sopimus voi kuitenkin osoittautua kohtuuttomaksi paitsi tekijän, myös luovutuksensaajan kannalta, jolloin sopimusten kohtuuttomien hintojen tai muiden ehtojen sovittelu tulee mahdollistaa sopimusten sitovuuden periaate huomioiden. **Sopimuksen kohtuullistaminen tulee huomioiduksi yleisten sopimusoikeuden periaatteiden kautta. Asiasta ei tule säätää erikseen tekijänoikeussopimusten osalta.**

Kataisen hallitusohjelmaan otetun kirjauksen mukaan tekijänoikeuslailla säädetään nykyistä tarkemmin tekijänoikeuksien siirtämisen edellytyksenä olevista kohtuullisista ehdoista ja kohtuullisesta korvauksesta. Pidämme kirjausta perusteltuna määräävässä markkina- asemassa toimivien tekijänoikeusjärjestöjen hinnoitteluperusteiden ja sovellettavien sopimusehtojen kohtuullisuuden näkökulmasta. Sen sijaan korvaussummista eli varsinaisista hinnoista säätäminen ei kuulu lainsäätäjän tehtäviin. Yleispätevän hinnan määrittäminen vapailla markkinoilla on ylipäätään mahdotonta. Oikeuksien korvaushinnoista sopiminen kuuluu sopijapuolille.

⁶ Katso OTT Petra Sund-Norrgårdin väitöskirja 2011. *Lojalitet i licensavtal*.

Riidanratkaisumenetelmät

Toimintaympäristössä, jossa sopimusvapaus vallitsee, osapuolten tarkoitus toteutuu yleensä parhaiten, kun he saavat sopia asioista vapaasti. Lähtökohtaisesti tekijänoikeuden haltija on vapaa neuvottelemaan teoksen käyttämisestä ja käyttäjällä puolestaan on vapaus neuvotella itselleen sopivia ratkaisuja. Käyttäjien ja oikeuden haltijoita edustavien tekijänoikeusjärjestöjen välisten yhteisten käytäntöjen muodostamisessa on kuitenkin toisinaan haasteita.

Radioryitysten ja määräävässä markkina-asemassa toimivien tekijänoikeusjärjestöjen välinen neuvotteluasema on epätasapainoinen. Tekijänoikeusjärjestöt ovat lähtökohtaisesti vahvassa asemassa oikeuksien hankkijaan nähden. Vallitsevan järjestelmän perusteella lupa teoksen käyttämiseen on mahdollista saada ainoastaan tietyltä oikeuden haltijoita edustavalta järjestöltä. Tämä on merkityksellistä, kun oikeuksia vastaaviin vaihtoehtoisin teoksiin ei ole saatavissa muualta. Oikeuksien hankkija on siten riippuvainen oikeuksien luovuttajasta.

Sopimustoiminnan edistämiseksi esitämme, että tuomioistuinkäsittelyn rinnalle luodaan toimivia ja luotettavia vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä. Pidämme tärkeänä niin suositusluonteisten kuin sitovienkin riidanratkaisumenetelmien toimivuuden arvioimista.

Tietoisuus siitä, että mahdollinen sopimuserimielisyys voidaan tehokkaasti ratkaista ulkopuolisen riidanratkaisuelimen toimesta edistää sopimustoimintaa. Neuvotteluosapuolilla tulee olla mahdollisuus saattaa asia ulkopuolisen riippumattoman elimen ratkaistavaksi myös tilanteessa, jossa osapuolet eivät kykene keskenään löytämään ratkaisua. Tilanteessa, jossa neuvottelut katkeavat eikä sopimukseen päästä.

Tuomioistuinkäsittelyn korkea laatu ja nopeus ovat keskeisessä asemassa. Radioryityksillä on kuitenkin usein rajalliset taloudelliset resurssit ryhtyä mittaviin oikeustoimiin, minkä vuoksi kevyempien ja kustannustehokkaampien menettelyjen luominen on tärkeää.

Sopimuslisenssit ja rajat ylittävä lisensointi

Internetradioiden ja internetsimulcasting-lähetysten yleistymisen ovat tuoneet mukanaan tarpeen suojatun aineiston rajat ylittävälle lisensoinnille. Pidämme tärkeänä kollektiivisen lisensoinnin kehittämistä rajat ylittävän lisensoinnin osalta. Tältä osin viittaamme Euroopan komission direktiiviehdotukseen KOM (2012) 372/2. Esitämme asian edistämistä tätä kautta.

Yleisesti toteamme sopimuslisensoijia koskien, ettemme millään muotoa kannata keskustelumuistiossa esille tuotua näkemystä yleisestä sopimuslisensoijista. Sopimuslisensoijit

soveltuvat tiettyihin rajattuihin tapauksiin. Sen sijaan yleisesti suora sopiminen tuottaa tehokkaimmin tarpeeseen parhaiten soveltuvimman ratkaisun. Tekijänoikeusjärjestöjen jo nykyisellään vahvaa asemaa ei tule tarpeettomasti entisestään korostaa.

RadioMedia ry

Stefan Möller
toimitusjohtaja
stefan.moller@radiomedia.fi
puh. 0400 50 88 77

Johanna Halkola
edunvalvontapäällikkö
johanna.halkola@radiomedia.fi
puh. 050 377 98 36

Radiomedia ry on vuonna 1983 perustettu yksityisten radioiden etujärjestö Suomessa. Liittoon kuuluu 31 toimilupayhtiötä, joilla on yhteensä 54 radiotoimilupaa. RadioMedia ry on myös Viestinnän Keskusliiton ja Euroopan kaupallisten radioiden etujärjestön Association Of European Radios (AER) jäsen.